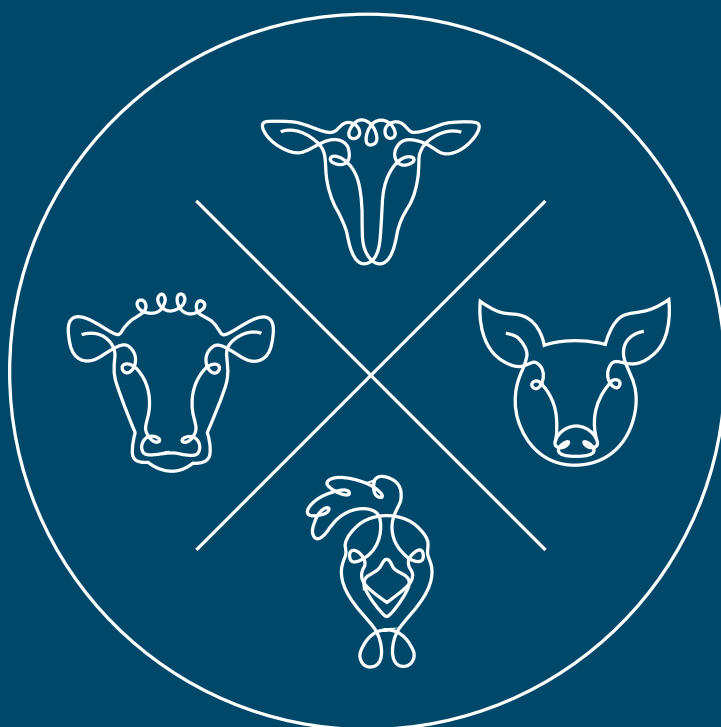

Årsmelding 2024

HELSETJENESTEN FOR SVIN

Innhold

Prioriterte oppgaver i 2024	3
Visjon og formål	3
Administrasjon og organisering.....	3
Helsestatus for svin i Norge.....	4
Aktuelle sjukdommer	4
Porcint respiratorisk coronavirus (PRCV)	4
Salmonella spp.	5
Skabb (<i>Sarcoptes scabiei</i>)	5
Smittsom grisehoste (<i>Mycoplasma hyopneumoniae</i>)	5
Svinedysenteri (<i>Brachyspira hyodysenteriae</i>)	5
Nysesjue (toksinproduserende <i>Pasteurella multocida</i>).....	5
Pandemisk influensa (H1N1)	6
PCV2-relaterte sykdommer	6
Smittsom lunge- og brysthinnebetennelse	7
MRSA.....	7
Afrikansk svinepest	8
Registreringer i Dyrehelseportalen (DHP).....	9
Utvidet sjukdomsregistrering på slakteri (USR)	10
Prioriterte oppgaver i 2024	11
Dyrevelferd	11
Dyrevelferdsprogrammet for svin.....	11
Helsegrissystemet.....	12
Avlsbesetninger	13
Helseovervåking i avlsbesetningene.....	13
SPF (spesifikk patogenfri)	14
Purkeringer	15
Vaksinering mot rånelukt	15
Forskningsprosjekter	16
PreparePig	16
PestiPig	16
EyeAM	16
SMS2024.....	17

Prioriterte oppgaver i 2024

- Lede organisert forebyggende helsearbeid, sykdomsovervåking og sykdomsbekjempelse i næringens regi
- Følge opp og være pådriver for Dyrevelferdsprogrammet for svin
- Drifte og videreutvikle Helsegrissystemet for økt brukervennlighet og bedre datakvalitet
- Samarbeide med Norsvin og slakteriene i etablering og oppfølging av SPF foredlings- og formeringsbesetninger
- Følge opp helse og velferd i avlsbesetningene og i bruksbesetninger
- Øke kunnskap om helse og velferd hos gris gjennom deltagelse i forskningsprosjekter
- Være koordinerende enhet ved utbrudd av smittsom sykdom hos gris
- Bidra til å hindre utvikling og spredning av resistente bakterier
- Kunnskapsformidling og faglig rådgiving om helse og velferd hos svin

Visjon og formål

Helsetjenesten for svin (HT svin) arbeider for god svinehelse i Norge gjennom forebyggende helsearbeid og organisert sykdomsbekjempelse.

Målet er å sikre en effektiv produksjon av trygg mat med god dyrehelse, god dyrevelferd og riktig legemiddelbruk. Helsegrissystemet er et viktig verktøy for å dokumentere tilstanden i norske svinebesetninger.

Administrasjon og organisering

Det operative arbeidet i HT svin utføres av en sentral ledelse og regionale konsulenter. Den sentrale ledelsen arbeider bransjenøytralt og er del av fagavdeling dyrehelse og beredskap i Animalia AS.

De regionale konsulentene er veterinærer og annet husdyrfaglig personell, som er ansatt ved slakteriene (Nortura og frittstående slakterier med medlemskap i KLF). Disse er tilknyttet slakterienes rådgiverapparat med særskilt ansvar for forebyggende helsearbeid på svin.

Helsestatus for svin i Norge

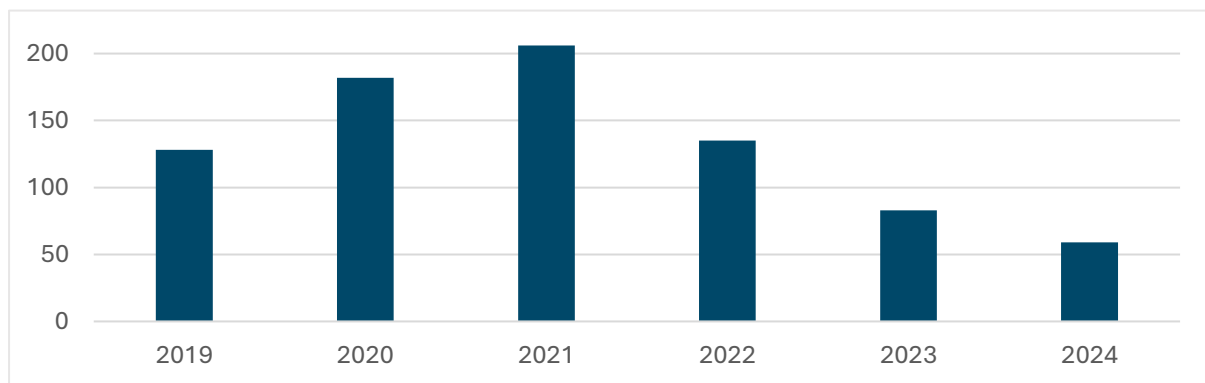
Helsestatus for svin i Norge er fortsatt meget god. Det ble ikke påvist tilfeller av alvorlige smittsomme sykdommer (liste 1 eller liste 2 sykdom) hos gris i 2024. Alvorlige sykdommer har i den siste tiden igjen kommet nærmere Norge, med nye utbrudd i Europa. Dette må tas på alvor i Norge siden matvarer potensielt sett kan være smittebærere for flere av disse sykdommene.

Aktuelle sykdommer

Data til det følgende avsnittet er hentet fra Animalias databaser eller fra Veterinærinstituttet.

Porcint respiratorisk coronavirus (PRCV)

Det har vært offentlig overvåking for PRCV siden 1994 uten at viruset er blitt påvist i den norske svinepopulasjonen, før høsten 2018. Da ble det gjort antistoffpåvisning i flere besetninger i Rogaland. PRCV kan føre til luftveislidelser hos gris, men i Norge kjenner vi ikke til at viruset skal ha forårsaket sykdom verken som primærfaktor eller kofaktor.

Figur 1. Antall seropositive svinebesetninger med PRCV.

PRCV smitter vanligst ved at smittede dyr har kontakt med hverandre gjennom forflytning av levende dyr, som kjøp og salg av gris, men virus kan også spres mellom besetninger gjennom luft, eller ved at mennesker eller utstyr har med seg virus fra en besetning til en annen. Det er fortsatt uvisst hvordan smitten har kommet inn i de smittede besetningene i Norge.

I 2024 ble 505 besetninger testet for forekomst av antistoffer mot PRCV. Antistoff mot PRCV ble påvist i 59 besetninger (Figur 1). Antall påvisninger har sunket hvert år siden 2021.

Det er en overraskende nedgang i seropositive besetninger. Om det kan være en sammenheng med konvertering til SPF og at besetninger som tidligere har vært positive for PRCV får satt inn griser som ikke er smittet kan delvis være en forklaring.

Salmonella spp.

Svin kan smittes med mange ulike salmonellavarianter. Den vanligste i Norge er *Salmonella* (S). *typhimurium*, dernest kommer ulike varianter som f.eks. *S. derby* og *S. infantis*. Internasjonalt er infeksjon med *S. choleraesuis* meget viktig, men denne bakterien er ikke påvist i Norge.

Det var ingen påvisninger av *Salmonella* spp. i norske svinebesetninger i 2024. Norske myndigheter har siden 1995 kontrollert mat, dyr og dyrefôr, og resultatene viser at salmonella er lite utbredt hos husdyr og i mat og fôr i Norge sammenlignet med de fleste andre land. Samtidig er det faktorer som nå kan tyde på at risikoen øker.

I 2024 ble det påvist *Salmonella* spp. I 11 prøver (3%) fra 362 villsvin. De positive prøvene stammer fra Østfold. For 2024 ser vi en økning i andelen salmonellapåvisninger blant villsvin fra både 2022 og 2023. Da var andelen hhv. 1,4% og 2,2%. Antallet testede villsvin er identisk for 2023 og 2024 mens det var 208 villsvin i 2022.

Skabb (*Sarcoptes scabiei*)

Skabb er en sykdom som næringen har brukt mye ressurser på å holde på et lavt nivå i den norske svinepopulasjonen, med gode resultater. Allerede ved utgangen av 1993 var alle godkjente livdyrseigende avlsbesetninger sanert og klinisk fri for skabb. Skabb er i dag svært sjelden i norske svinebesetninger, og næringen har som mål at alle besetninger skal være frie for skabb.

Skabb ble diagnostisert i en besetning i 2024.

Smittsom grisehoste (*Mycoplasma hyopneumoniae*)

Norge har vært fri for denne infeksjonen siden 2009. Det er viktig at overvåkingen fortsetter, slik at en eventuell ny smitte blir oppdaget så fort som mulig. I 2024 ble 2338 prøver fra 376 besetninger undersøkt¹. Samtlige prøver var negative. Alle avlsbesetninger og purkninger prøvetas årlig gjennom Mattilsynets OK-program. Ut over dette testes prøvene som kommer inn i OK-programmet annenhver måned for mykoplasma.

I 2024 ble også prøver fra 346 villsvin testet for *Mycoplasma hyopneumoniae*. Samtlige prøver var negative.

Svinedysenteri (*Brachyspira hyodysenteriae*)

Svinedysenteri forårsakes av infeksjon med *Brachyspira hyodysenteriae*. I 2024 ble det analysert 3102 prøver fra 73 besetninger. Ingen av prøvene var positive. De siste årene har det vært en påvisning per år. Isolert sett ser dette bra ut. Men samtidig kan man mistenke at det er infeksjoner med sjukdomsutbrudd som går forbi udiagnostisert.

Nysesjuke (toksinproduserende *Pasteurella multocida*)

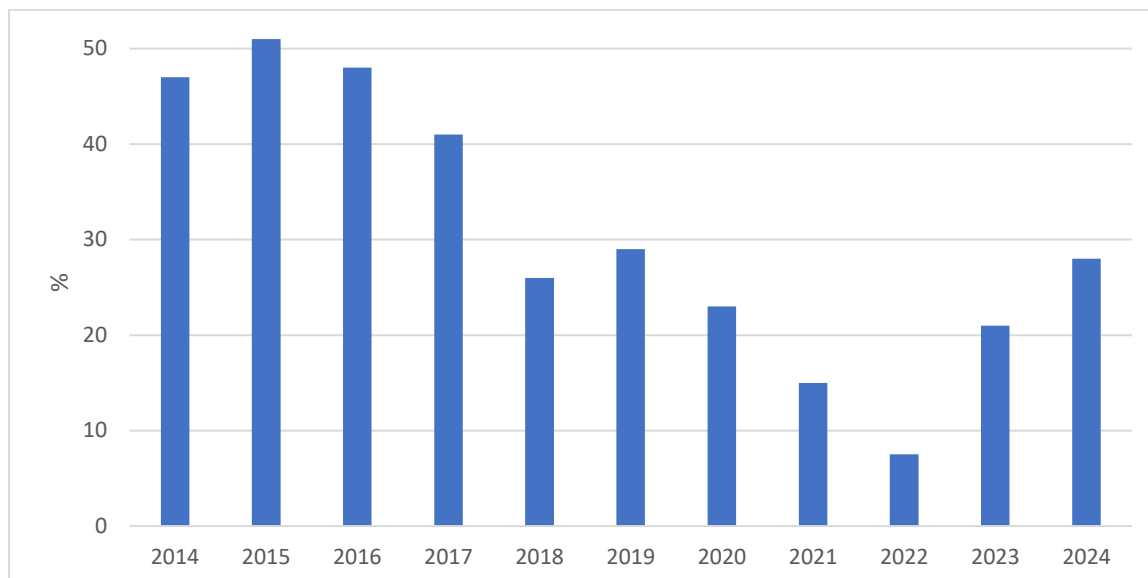
Nysesjuke forårsakes av toksinproduserende *Pasteurella multocida* (PMT), og fører bl.a. til skjeve tryner hos gris. I 2024 har Veterinærinstituttet endret testmetode for nysesjuke til en PCR-analyse som skal ha betydelig høyere sensitivitet og spesifisitet enn ELISA-analysen som ble brukt inntil nylig.

PMT ble ikke påvist i 2024.

¹ Antall undersøkte prøver og påviste tilfeller av de ulike sykdommene er tall fra Veterinærinstituttet.

Pandemisk influensa (H1N1)

Prøver tatt av Mattilsynet gjennom overvåkingsprogrammet for virussykdommer hos gris viser at andelen besetninger hvor det påvises antistoffer mot influensa H1N1/09 fortsetter å øke i 2024. Seropositiviteten lå da på 28%, det samme som før koronapandemien (Figur 2). En hypotese er at reisevirksomheten har tatt seg opp etter koronapandemien.

Figur 2. Andelen positive prøver for pandemisk influensa (H1N1) i norske svinebesetninger 2015-2024

PCV2-relaterte sykdommer

Porcint circovirus type 2 (PCV2) forekommer i mange svinebesetninger. Viruset forårsaker flere ulike sjukdomstilstander hos gris, hvor PCV2-systemisk sjukdom (PCV2-SD) og PCV2-reproduksjonssjukdom (PCV2-RD) er de mest omtalte. De siste årene er det likevel fastslått at subklinisk infeksjon med viruset (PCV2-SI) nok har størst økonomisk betydning, da det bl.a. kan ha store konsekvenser i form av redusert tilvekst.

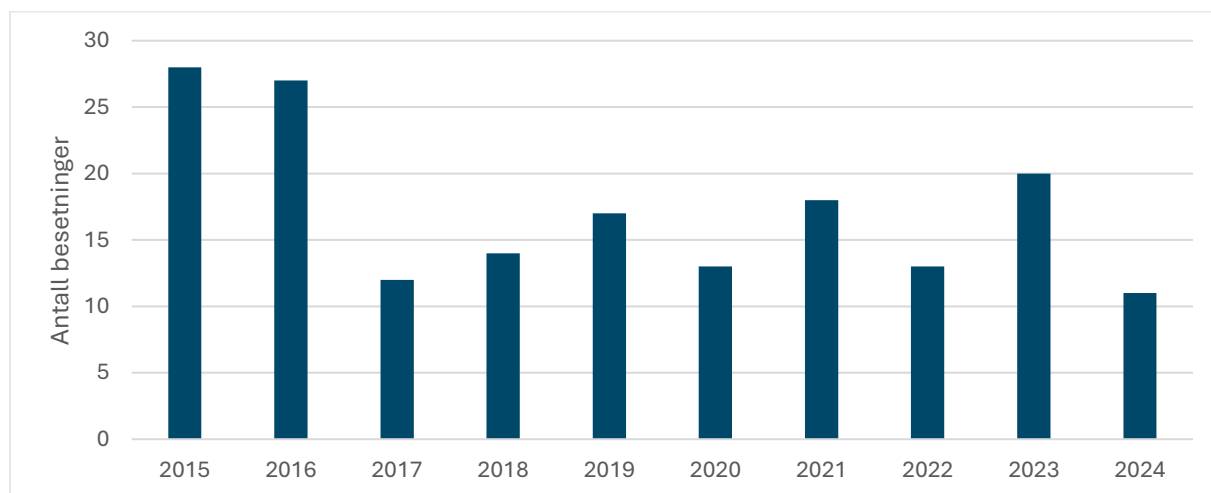
I 2024 ble 31 prøver fra 12 besetninger undersøkt for PCV2 vha. immunhistokjemi (IHK) eller PCR. PCV2 ble påvist i 4 av besetningene. Dette er betydelig nedgang fra testing og påvisning i 2023, da 24 besetninger ble testet og 12 av disse var positive. Vaksinerings mot PCV2 ser ut til å fungere godt i de fleste tilfeller, og anbefales når PCV2 påvises i forbindelse med sjukdomsutbrudd.

Smittsom lunge- og brysthinnebetennelse

Actinobacillus pleuropneumoniae (APP) forårsaker smittsom lunge- og brysthinnebetennelse.

Bakterien forekommer i en eller flere serovarianter i de fleste svinebesetninger, bortsett fra i SPF-besetningene. Infeksjon med bakterien kan gi både akutte utbrudd, med sterkt nedsatt allmenntilstand hos mange dyr og økt mortalitet, og mer kroniske forandringer, med negativ effekt på produksjonen og anmerkninger om brysthinnebetennelse på slakteriet.

I 2024 diagnostiserte Veterinærinstituttet infeksjon med APP i forbindelse med sjukdomsutbrudd i 11 besetninger (Figur 3). Serotype 8 er vanligst med 9 påvisninger, mens det var én påvisning av serotype 7 og én av serotype 10.

Figur 3. Antall bekreftede påvisninger av *Actinobacillus pleuropneumoniae* i norske svinebesetninger i årene 2015 til 2024. Analysert ved Veterinærinstituttet.

MRSA

Det ble ikke påvist nye tilfeller av MRSA i norske svinebesetninger i 2024. Siste påvisning i norske svinebesetninger var i 2019.

Afrikansk svinepest

Afrikansk svinepest (ASP) er en smittsom og svært alvorlig virussjukdom hos svin. ASP er en liste 1-sjukdom. Sjukdommen var tradisjonelt begrenset til Afrika sør for Sahara. I 2007 kom sjukdommen til Europa og Georgia. Derfra har den spredd seg gjennom østlige deler av Europa og til EU i 2014. ASP finnes mer eller mindre sammenhengende med en foreløpig vestgrense i Tyskland og Italia. Villsvin er det viktige reservoaret for å opprettholde sjukdommen og store smittede villsvinpopulasjoner i Europa gjør at sjukdommen mange plasser anses som endemisk.

Norden hadde sin eneste påvisning av ASP i september 2023, i Fagersta, Sverige. Det ble gjort funn av viruset hos 70 villsvin. Svenske myndigheter gjorde en god jobb med utrydding av viruset og Sverige fikk tilbake sin fristatus for ASP den 25. september 2024. Ingen andre land har greid å utrydde et utbrudd like fort. Bare Tsjekkia og Belgia har tidligere klart å utrydde tilsvarende introduksjoner.

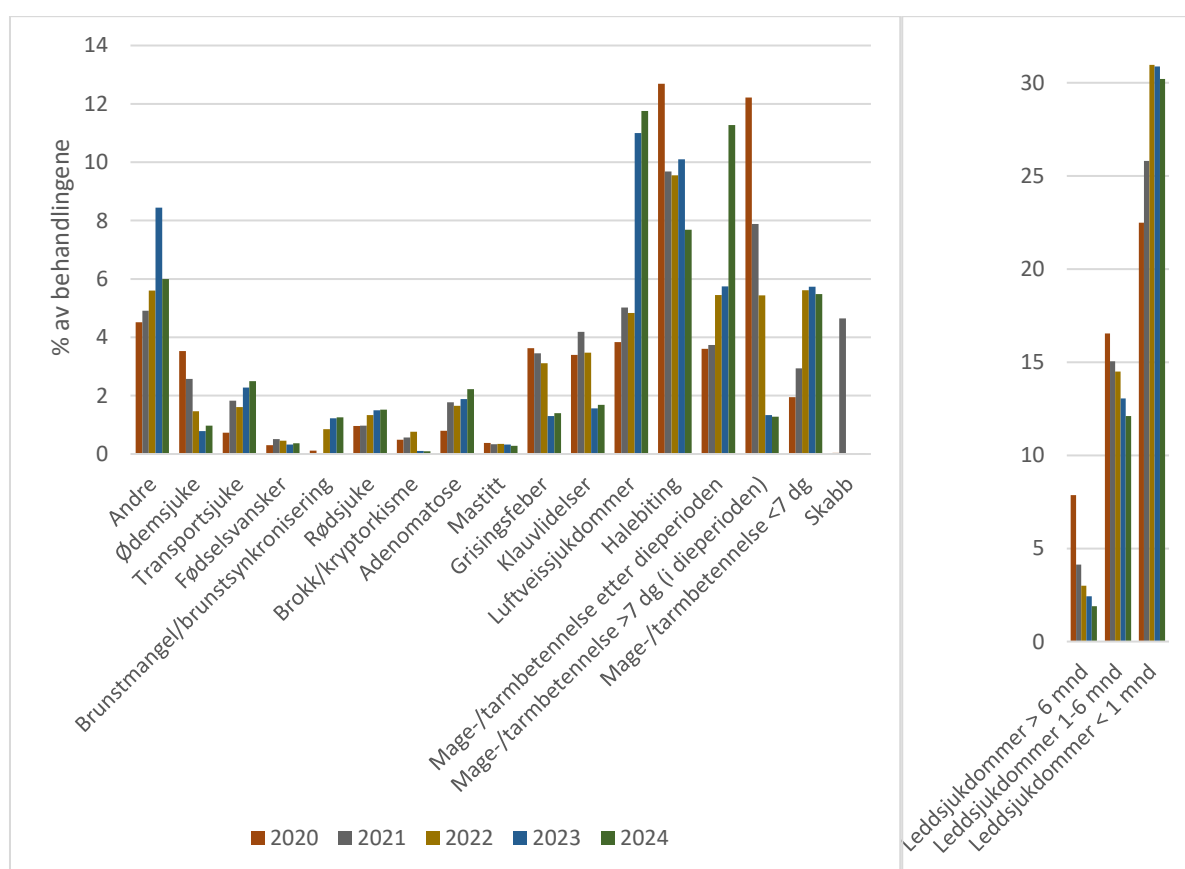
Etter utbruddet i Sverige har det skjedd en del med tanke på beredskap mot ASP i Norge. Norske villsvin finnes hovedsakelig bare langs grensen mot Sverige. Tradisjonelt sett har det vært stabil og aller størst forekomst i kommunene Aremark og Halden, men systematisk jakt kan ha presset bestanden noe tilbake og i den siste jaktseasonen har utbredelsen begrenset seg hovedsakelig til Halden kommune.

Den 30. april 2024 arrangerte Mattilsynet i samarbeid med svinenæringen og andre aktuelle aktører beredskapsøvelse med en fiktiv påvisning av ASP hos et villsvin i Marker kommune. HT-svin var med i arrangørkomiteen og bidro i gjennomføringen av øvelsen. Etter øvelsen ble det opprettet en operasjonell ekspertgruppe for svinepest. HT-svin er representert for svinenæringen i denne gruppen.

Registreringer i Dyrehelseportalen (DHP)

I 2024 ble det registrert 1 490 807 (1 768 772 i 2023) behandlinger på gris i Dyrehelseportalen fordelt på 1547 (1614 i 2023) produsenter. Antall registreringer sank med 15,7 % og antall besetninger sank med 4,2 % fra 2023. Av disse registreringene var 135 221 sjukdomsbehandling (9,1 % mot 9,3 % i 2023), 658 425 var kastrering (kirurgisk eller ved vaksinasjon 44,17 % i 2024 mot 41,9 % i 2023), mens 697 161 var vaksinerings og annet forebyggende helsearbeid (46,76 % mot 48,8 % i 2023).

Totalt gjennomførte 147 produsenter egenregistrering og det er omtrent likt fra 2023. I 98% av tilfellene er produsentens egne registreringer på et enkelt individ. Dette gir en bedre nøyaktighet i registreringene enn veterinærene som i større grad registrerer flokkbehandlinger. Andelen vaksinasjoner tar fortsatt en stor del av registreringene. Nye SPF-besetninger må ofte vaksinere noe mer i starten da purkene har dårligere immunstatus. Totalt ble det slaktet 1 440 773 griser i 2024 (1 536 924 griser i 2023).

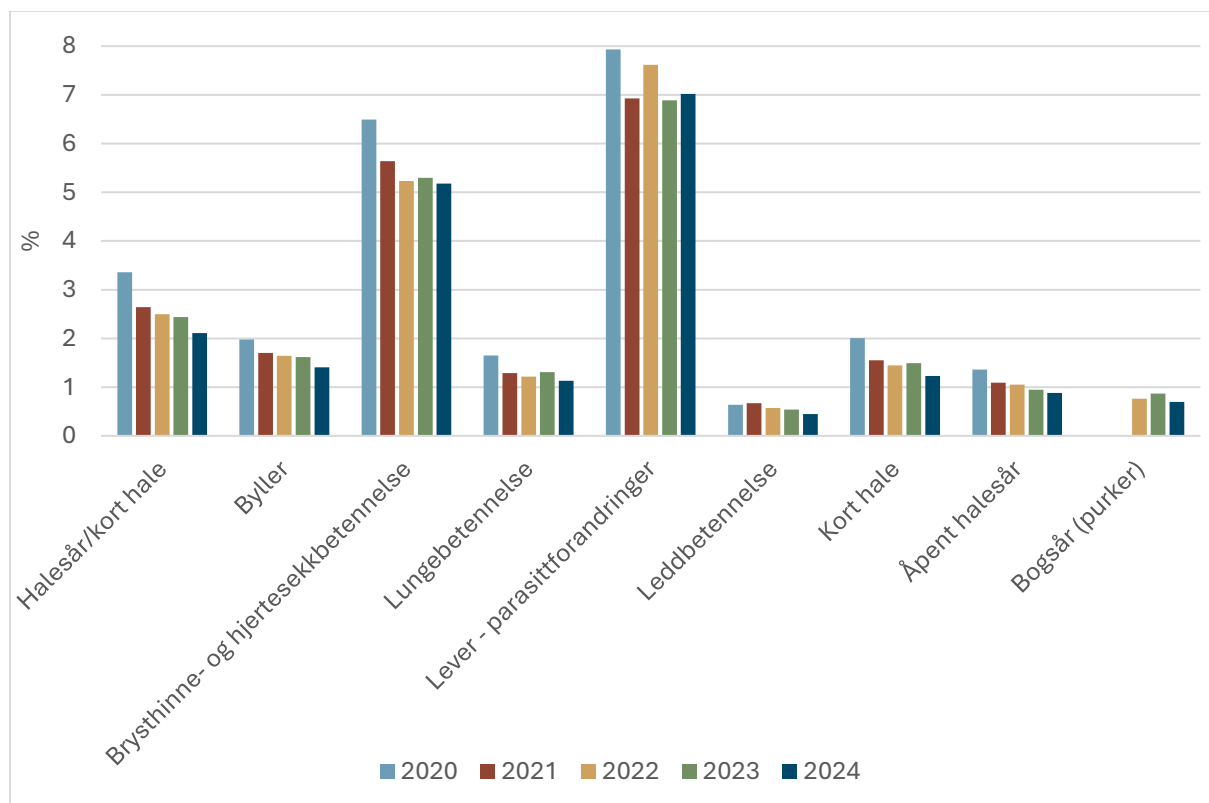

Figur 4. Prosentvis fordeling av sykdomsregistreringer på gris i Dyrehelseportalen i 2020-2024.

Tallene presentert er korrigert for feilregistreringer. Som tidligere utgjør leddbetennelse den vanligste sjukdomsdiagnosen, med 44 % (ca. 46% i 2023) av alle behandlinger registrert, alle aldersgrupper sett under ett (Figur 4). Hovedtyngden av behandlingene er fortsatt i aldersgruppen <1 mnd., med 30 % av alle sjukdomsbehandlinger og holdt seg stabil fra 2023. Luftveissjukdom har forblitt på det høye nivået den kom på i fjor. Dette stemmer nok overens med at det er blitt rapportert en del APP-utbrudd det siste året. Andelen rapporterte mage-/tarmbetennelser etter dieperioden har mer enn doblet seg det siste året. Utover det er det ikke noen store endringer som tyder på noe alvorlig i svinepopulasjonen.

Utvidet sjukdomsregistrering på slakteri (USR)

Generelt sank andelen USR-anmerkninger videre gjennom 2024. I år har vi også fått med bogsår i søylediagrammet (Figur 5.) Bogsår bedømmes bare på purkeslakt. Når det gjelder leverforandringer på grunn av spolorm ligger anmerkningene forholdsvis jevnt fra år til år, men vi opplever regionalt tilbakemeldinger om økende problemer med spolorm ute i besetningene. Fortsatt opplever vi regionale forskjeller på anmerkningene. I DHP er det de to siste årene registrert betydelig mer behandling for luftveislidelser, men den samme økningen forekommer ikke på USR. Delvis kan den økende SPF-andelen i svinepopulasjonen forklare at dette blir utjevnet.

Figur 5. Samlet USR for norske slakterier for perioden 2020-2024.

Prioriterte oppgaver i 2024

Dyrevelferd

Arbeid med dyrevelferd har hatt høy prioritet også i 2024. Det er stadig økende fokus på dyrevelferd, og med et særskilt fokus på gris.

Vurdering av dyrevelferd fra de regionale HT-konsulentene

De regionale HT-konsulentene rapporterer om at dyrevelferden er god, og jevnt over blir gradvis bedre, som følger samme trend som tidligere år. Tilbakemeldinger viser også at det er variasjon i dyrevelferden mellom besetning og landsdeler. De fleste melder om lite bogsår, men at det fortsatt forekommer i enkelte besetninger. Halebiting forekommer stadig, og sporadisk. De fleste melder om at halebiting er på samme nivå eller avtagende. Dyretettheten i norske besetninger er innenfor dagens regelverkskrav, noen har større areal enn minstekrav, men det observeres at noen kunne ha fordel av en lavere dyretetthet. Fiksering forekommer i svært liten grad, men det er tydelig regionale forskjeller. Strø- og rotmateriale brukes i norske svinebesetninger, men det er en konsensus om at det er potensial for forbedring når det kommer til mengde. Halmhekk og strøbrems trekkes frem som viktig hjelpemidler ved økt mengde strø- og rotmateriale.

Dyrevelferdsmeldingen var annonsert skulle komme i løpet av 2024 som har preget året med forventninger til innhold og publiseringsdato. 20. desember ble Dyrevelferdsmeldingen publisert som fikk fullt fokus siste ukene av 2024, og hvor arbeidet strekker seg inn i 2025. HT svin har bistått arbeidsgruppa «Godt svinehold i Rogaland» som er et tiltak under bransjenettverket «Arbeid for godt dyrehold i Rogaland» med å utvikle fagstoff og informasjonsplakater til oppfølging av sjuke og skadde dyr, og fiksering.

Dyrevelferdsprogrammet for svin

Dyrevelferdsprogrammet (DVP) trådte i kraft 01.01.2019 for slaktegrisbesetninger, og har inkludert purkebesetninger fra 01.07.2019. Målet med DVP er å løfte hele produksjonen, på tvers av regioner og bedrifter, og sørge for dokumentasjon, regelmessig og konstruktiv rådgiving og forbedring av dyras velferd. DVP svin omfatter alle norske svineprodusenter som slakter flere enn 10 griser i året eller holder avlspurker. Formaliseringen av innholdet i DVP svin er utformet som en bransjeretningslinje.

I løpet av 2024 har vi forbedret rapporteringsmuligheter for data DVP svin. Data og rapporter er formidlet både til organisasjonene og gjennom Kjøttets tilstand digital. Bruken og videreutviklingen av digitale rapporter er viktig for å møte DVP svin sitt mål om å kunne dokumentere status for dyrevelferd. I 2024 har det blitt implementert en automatisk generering av ikke-gyldig KSL status fra Helsegrissystemet til Dyrehelseportalen når det er slaktet mer enn 10 gris i løpet av året.

En stor del av arbeidet relatert til DVP svin i 2024 har omfattet kompetansekrav for produsent og veterinær. Det har vært krav om kompetanse i DVP svin siden 2019. I november 2024 ble det lansert et nytt kurs som skal erstatte det gamle som det obligatoriske kurset for norske svineprodusenter. Alle produsenter må gjennomføre og bestå e-læringskurset «Holdning og handling», med frist 1. juni 2025. Produsenten, og hennes eller hans kompetanse og holdninger til dyrevelferd er den viktigste faktoren for dyrevelferd i den enkelte besetning.

Dyreholder skal etter gjennomført og bestått kurs ha en bevisst holdning til egen rolle og handlinger. Dyreholder skal kunne vurdere og tolke grisens atferd og kunne tilrettelegge for god dyrevelferd i

egen besetning. Videre skal dyreholder etter endt kurs kunne observere, håndtere og følge opp sjuke og skadde dyr på korrekt måte, og etablere gode rutiner for korrekt avliving. Praktiske rutiner for tildeling av strø og rotemateriale i den aktuelle driftsform og fjøsinnredning skal vurderes og tilrettelegges. Dersom kurset ikke gjennomføres og består vil det opprettes et automatisk avvik som vil påvirke Velferdsgrisstatusen på lik linje som andre avvik.

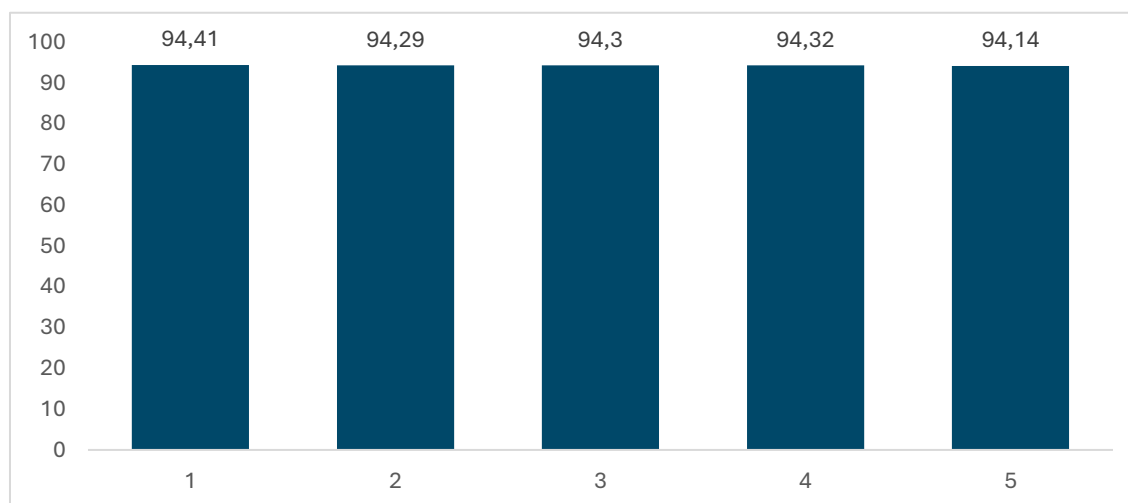
Kompetansekrav for veterinærer i DVP svin ble innført 01.01.2024. De må gjennomføre og bestå e-læringskurset «Dyrevelferdsprogrammer og veterinærens rolle». Kurset består av 3 moduler for veterinærer i arbeid med dyrevelferdsprogrammer. Dersom kurset ikke gjennomføres og består vil ikke veterinæren ha tilgang til å fylle ut besetningsrapporter eller lukke avvik i Helsegrissystemet.

2024 har vært det femte driftsåret for DVP svin. HT svin har hatt som oppgave å følge opp og koordinere dyrevelferdsprogrammet, i tillegg til å ha ansvar for videreutvikling og tilpasning av Helsegrissystemet, samt oppdatering av bransjeretningslinjen.

Helsegrissystemet

Gjennom 2024 har størsteparten av IT-utvikling omhandlet etablering av en digital plattform for helseattest. Oppdatert informasjon om aktuelle statuser blir hentet fra Helsegrissystemet, i tillegg til at helse- og vaksinedata hentes fra siste besetningsrapport. Helseattesten inkluderer også en elektronisk egenerklæring. Dette gir mulighet til å kunne adressere eventuelle endringer som har oppstått siden siste besetningsrapport. Ved faste avtaler kan produsenten sende helseattesten direkte til mottaker. Hvis dyr selges via slakteri har rådgiverne mulighet til å formidle attesten videre slik at alt blir lagret elektronisk. Ved å gjøre helseattesten digital vil produsenten kunne motta helseattesten i forkant av dyrene, enklere å bevare historikk og forflytning av dyr. Dette kan også ha en viktig verdi ved eventuelle smittesporinger.

Som nevnt under DVP avsnittet har vi innført en ny kobling mellom slaktedata og KSL-status. Denne koblingen og oversikt over aktuelle produsenter inngår i Helsegrissystemet. Av dyreholdere som slaktet mer enn 10 gris ila 2024 var 94% deltakende i DVP svin (Figur 6). Av alle leveransene av gris til slakterier i 2024 hadde 95% godkjent velferdsgrisstatus ved levering. Godkjent ved leveranse viser at svineprodusenten har fulgt opp kravene i DVP svin. Det ble registrert 3231 rådgivende besøk fra veterinær i løpet av året. Av de 1469 avvikene som ble registrert i 2024 var 43% velferdsavvik.

Figur 6. Andel produsenter som slakter >10 gris i året og deltar i DVP-svin.

Avlsbesetninger

HT svin har det overordnede ansvar for å overvåke helsetilstanden i de norske avlsbesetningene for svin. Per 29.10.2024 var det 61 avlsbesetninger som fordelte seg på følgende måte:

- 34 Foredlingsbesetninger:
 - 24 Landsvin, hvorav 21 er SPF og to er i konverteringsfase
 - 8 Duroc, 7 er SPF og en er i konverteringsfase
 - 1 Z-line, SPF
 - 1 Importbesetning – Hampshire, SPF
- 5 kombinerte foredlings- og formeringsbesetninger, alle SPF
- 28 Formeringsbesetninger, hvorav 8 er SPF og to er i konverteringsfase

Norsvins nye råneteststasjon (delta) åpnet sommeren 2024 med SPF-status. Alle råner må derfor komme fra SPF-besetninger. Derfor er alle foredlingsbesetningene nå SPF. Det finnes riktignok et unntak som blir med som beredskapsbesetning i 2025.

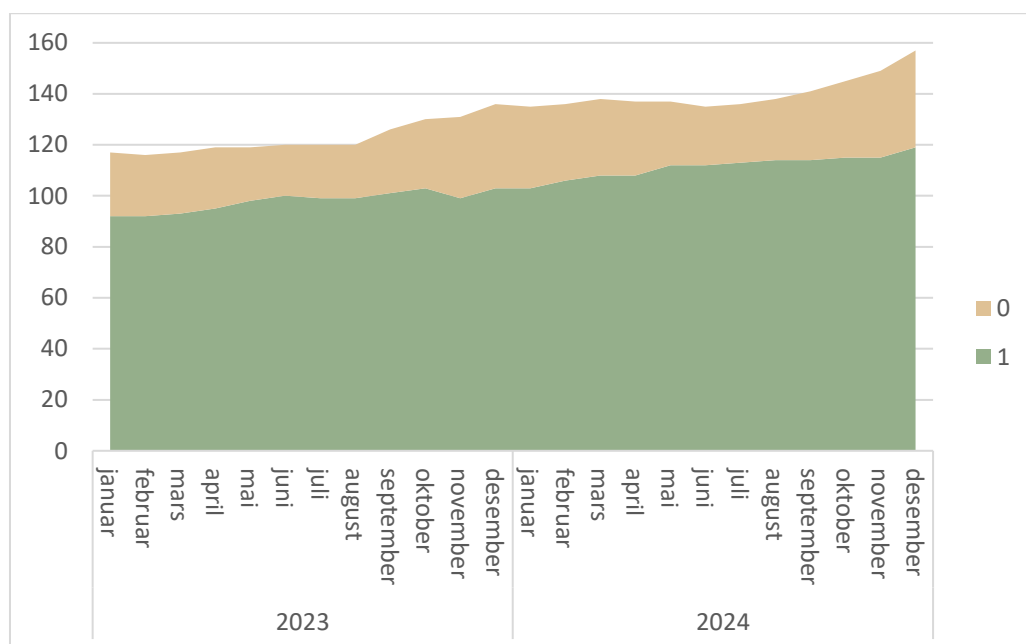
I formeringsbesetningene er det kommet til to nye SPF-besetninger gjennom 2024. Flere av formeringsbesetningene har lagt planer om saneringer gjennom 2025.

Helseovervåking i avlsbesetningene

I tillegg til tertialbesøk som utføres av avtaleveterinær, skal alle avlsbesetninger ha besøk av en veterinærkonsulent fra Helsetjenesten minst en gang per år. I 2024 rapporterte de regionale helsetjenestekonsulentene om besøk i 63 avlsbesetninger. Ledelsen i Helsetjenesten for svin fikk koordinert besøk i alle avlsbesetningene i 2024 etter at det i de foregående årene har vært noe mangelfull oppfølging. Samtlige avlsbesetninger er registrert og følges opp i Helsegrissystemet.

SPF (spesifikk patogenfri)

SPF betyr at svinebesetningene er frie for fire konkrete bakterier og en parasitt. De aktuelle patogenene er *Mycoplasma hyopneumoniae* (smittsom grisehoste), *Brachyspira hyodysenteriae* (svinedysenteri), *Actinobacillus pleuropneumoniae* (smittsom lunge- og brysthinnebetennelse, APP), *Pasteurella multocida*-toksin (nysesjuke) og *Sarcoptes scabiei* (skabb). Alle livdyrseigende besetninger skal gjennomføre et testingsoppsett som er vedtatt av svinenæringen. Slaktegrisbesetningene har ingen testingskrav.

Figur 7. Antall SPF-besetninger med livdyrsalg. 1 tilsvarer godkjent SPF, 0 er konvertert med ukjent helsestatus.

Antallet SPF-besetninger uavhengig av produksjonstype, har økt betydelig gjennom 2024 (Figur 7). Fra 103 godkjente livdyrseigende besetninger den 1.1 til 119 den 31.12. Dessuten kommer besetningene som er i konvertering. Det antallet økte fra 32 til 38. Det siste sier noe om at det er flere nyoppstartede SPF-besetninger ved årsskiftet til 2025 enn til 2024.

SPF-prosjektene i Rogaland og Vestland har vært en suksess og mange besetninger i spesielt Rogaland har konvertert. Prosjektet i Trøndelag har kommet godt i gang gjennom 2024 og har planlagt mange saneringer som gjennomføres i 2025 og 2026. Nå gjenstår tilsvarende saneringstakt for Østlandet som henger litt etter akkurat her. Forhåpentligvis blir det tilsvarende prosjekter på Østlandet som i Rogaland/Vestland og Trøndelag.

Ved årsskiftet 2024 til 2025 var 104 bruksbesetninger registrert som SPF. Av disse besetningene er 83 godkjente som SPF-besetninger, mens 19 av disse har registrert seg som i konvertering.

Enda en purkering har lagt om driften sin i 2024 og dermed er det nå 3 purkeringer som er SPF. I Figur 7 er det bare navene som kommer frem som godkjente SPF-besetninger foreløpig. En del av satellittene ligger inn i statistikken for konvertering. Totalt har disse tre purkeringene 22 satellitter. Helsegrissystemet skal oppdateres for å samle SPF-statusen for alle besetningene i en purkering.

I 2024 analyserte Veterinærinstituttet 170 prøvesett fra forskjellige besetninger mtp. SPF-sertifisering. Avlsbesetningene testes tre ganger i året, purkeringene årlig mens bruksbesetningene testes bare annethvert år.

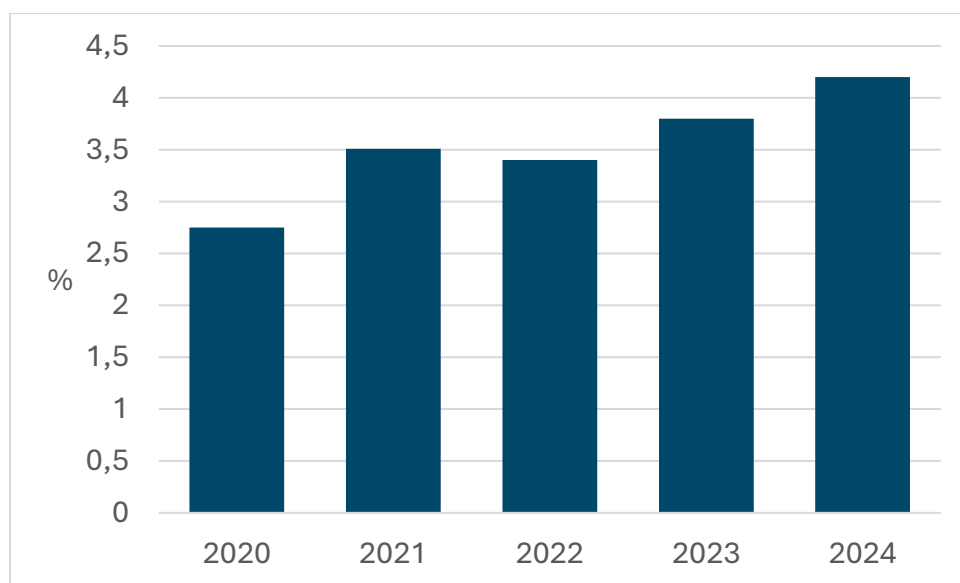
Purkeringer

Per 31.12.2024 var det 11 purkeringer i Norge. HT svin har medansvar i løpende overvåking, kontroll og rådgiving i disse. Purkeringene følges i de fleste tilfeller opp med besøk av Helsetjenestens veterinærkonsulenter i nav og satellitter. HT-konsulentene holder også regelmessige møter med purkeringene i samarbeid med naveier og praktiserende veterinærer. I helse- og hygienereglement for purkeringer oppfordres det årlig til to besøk av veterinærkonsulent i navene og ett besøk i satellittene utover de regelmessige besøkene fra ringens praktiserende veterinærer. Det er behov for bevissthet og kompetanse om smittevern for at purkeringene ikke skal representere risiko for smittespredning. Denne øker ytterligere etter hvert som enkelte purkeringer stadig dekker større områder geografisk. Det er behov for revisjon av reglementet for purkeringer.

Vaksinering mot rånelukt

Andelen immunkastrerte (VAK) råner ser ut til å øke jevnt og trutt etter bunnnoteringen i 2019. Fra 2023 til 2024 var økningen i slaktede VAK-griser på 12,2% (Figur 8). Seks av 18 slakterier som slakter gris slaktet ikke VAK-gris i 2024.

I 2024 ble det slaktet 31835 VAK-griser som utgjorde 4,2% av alle slaktede hanngriser. I Nordland (6,1%) er VAK-andelen fortsatt størst, mens den er minst på Vestlandet (2,6%). Østlandet og Trøndelag har omtrent 5% VAK-gris.

Figur 8. Andelen VAK-griser per måned ved norske slakterier fra 2020 til 2024 i prosent av alle slaktede hanngriser.

Forskningsprosjekter

PreparePig

Veterinærinstituttet samarbeider med Københavns universitet, University of Edinburgh, NMBU Veterinærhøgskolen, KLF, Norsvin, Nortura og Animalia i prosjektet PreparePig. PreparePig har som mål å forbedre helsestatusen til den norske svinepopulasjonen ved å effektivisere diagnostiske metoder og ved å utvikle ny kunnskap om kontaktnettverk og viktige smitteverntiltak for å styrke beredskapen i svinenæringen.

Prosjektet vil utvikle en ny målemetode for påvisning av antistoff fra spyttprøver fra tau som bonden kan montere i grisebingene. Dette gjør at mange individer kan testes med samme prøve på en mer skånsom måte enn blodprøvetaking. Samtidig kan man i samme prøve måle antistoffnivåer mot mange agens samtidig. Metoden gir raske og nøyaktige resultater, noe som forenkler og bedrer dokumentasjonen av helsestatusen.

PreparePig vil belyse smitteverntiltakene i ulike besetningskategorier og analysere handelsmønstre for å identifisere besetningstyper som har høyere risiko for introduksjon og/eller spredning av sykdommer og dermed målrette kampanjer om smitteforebygging. Modellering vil teste hvordan endringer i handelsmønstre, tilpasset smittevern og effektiv overvåking kan forsinke og redusere sykdomsspredning av virussykdom.

Etableringen av en spredningsmodell som et verktøy for å evaluere forebyggings- og kontrollstrategier, vil medføre mer omfattende bruk av data om dyrehelse, og vil være et viktig verktøy for næringen og myndighetene i årene som kommer for å styrke beredskapen for norsk svineproduksjon. Prosjektperioden går fra desember 2021 og ut 2025.

PestiPig

Prosjekt med NMBU-veterinærhøgskolen som eier. Det er to stipendiater ved prosjektet. Animalia, Dyrevernalliansen og Thorstvedts legat bidrar med driftsmidler.

Prosjektet har som mål å beskrive kliniske funn og utberedelse av smitten i den norske svinepopulasjonen. Dessuten skal man kartlegge semin som risikofaktor for smittespredning og dessuten beskrive patologiske forandringer ved sjukdommen. Den første artikkelen fra prosjektet som beskriver den kliniske utviklingen av sykdommen hos gris ble publisert i 2024.

EyeAM

Hovedmålet for «EyeAM»-prosjektet er å definere, utvikle og demonstrere nye løsninger for overvåking og kontroll av mattrygghet, dyrevelferd og dyrehelse i slakteriene. Kjøttkontroll og offentlig tilsyn i slakteriene er tid- og ressurskrevende. Det er derfor hensiktsmessig å se om en kan etablere bedre og mer automatiserte systemer.

Animalia eier prosjektet med deltagere fra Fatland, Nortura, KLF, Meats AS, NMBU og Farm4Trade. Mattilsynet bidrar med innspill om regelverk for tilpassing av forsøkene i prosjektet.

Det er definert fem arbeidspakker i prosjektet. Disse inkluderer strukturering av konsept og mobilisering av allerede eksisterende kompetanse, utnyttelse av MKI fra Dyrehelseportalen og Mattilsynets kjøttkontroll system (MAKKS), automatisere kontrollen av dyr til slakt (ante mortem) inkludert kontroll med skitne slaktedyr for å oppnå større objektivitet i vurderingene og testing av automatisk bilderegistrering av bryst- og lungebetennelse hos gris i kjøttkontrollen.

Sammenlignet med mange andre land har norske griser lav forekomst av både bryst- og lungebetennelse. Dermed utgjør den norske svinepopulasjonen en utmerket gruppe for å teste systemet der det er lite sykdom. I tillegg kan det tenkes at man i framtiden kan få etablert et kosteffektivt system for overvåking og kontroll.

Prosjektet pågår i perioden 2022 til 2025.

SMS2024

Gjennom 2024 har HT-svin i samarbeid med Nortura gjennomført et omfattende prosjekt for å evaluere magehelsen hos norske griser.

Prosjektet ble gjennomført i tre perioder; vinter, vår og høst, på tre forskjellige slakterier (Tønsberg, Forus og Steinkjer). Totalt ble mager fra 4565 slaktegriser og 682 purker undersøkt. Besetningsdata for slaktegrismagene er også samlet inn.

Resultater fra prosjektet beregnes våren 2025.